

Магістр 2 курсу

факультету обліку та аудиту ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розглянуто категорію виробничого потенціалу підприємства, визначено її зміст і структуру. Подано склад економічних ресурсів підприємства, які визначають розмір і якість виробничого потенціалу. Запропоновано методику економічної оцінки виробничого потенціалу за весь період його активного використання та як середньорічну величину.

Аннотация. Рассмотрена категория производственного потенциала предприятия, определены ее содержание и структура. Подан состав экономических ресурсов предприятия, которые определяют размер и качество производственного потенциала. Предложена методика экономической оценки производственного потенциала за весь период его активного использования и как среднегодовая величина.

Annotation. The category "an industrial potential of the enterprise" is considered, its content and structure are investigated. The structure of enterprise economic resources, which define the size and quality of the industrial potential, is given. The methods of economic estimation of the industrial potential of the enterprise as an annual mean and over the whole period of its active functioning are offered.

Ключові слова: підприємство, потенціал, економічний потенціал, виробничий потенціал, економічні ресурси.

Прагнення отримувати максимально можливий прибуток в умовах жорсткої обмеженості ресурсів спонукає підприємства до перегляду наявного виробничого потенціалу, переоцінки власних можливостей, пошуку додаткових резервів підвищення дохідності власної діяльності.

У зв'язку з цим постає питання про вибір методів оцінки виробничого потенціалу підприємства, які дозволять обґрунтовано визначати внутрішні можливості суб'єкта господарювання, виявляти приховані резерви, забезпечувати підвищення ефективності діяльності. Недосконалість науково обґрунтованої методології оцінки і чітких практичних рекомендацій з управління виробничим потенціалом підприємств значно обмежує можливості ефективного функціонування суб'єктів господарювання.

Дослідженню потенціалу підприємства як складної системи, властивій підприємствам ринкового механізму господарювання, у вітчизняній економічній літературі присвячено значну кількість робіт.

Серед них можна виділити роботи таких вчених, як: Анчішкіна О. І., Авдеєнко В. І., Архіпова В. М., Гончарова В. М., Горбунова Є. П., Іванілова М. І., Кушлін В. І., Лукинова І. І., Отенко І. П., Примака Т. О., Петрова Й. М., Ревуцького

освітлюється понятійний апарат, структура потенціалу підприємства, оцінка його розміру, шляхи використання категорії "виробничий потенціал" та багато інших питань.

Метою цієї роботи є дослідження сутності виробничого потенціалу та узагальнення методичних засад.

Ефективне використання виробничого потенціалу завжди сприяло стабільному економічному стану будь-якого підприємства, тому є доцільним з'ясувати специфіку прояву цього терміна в нинішніх умовах фінансової кризи.

Термін "потенціал" у перекладі з латинської *potentia* означає сила, міць, і визначається як сукупність наявних засобів, можливостей у певній галузі, наприклад, військовий потенціал будь-якої країни – сукупність її економічних, морально-політичних і військових ресурсів для ведення війни [1, с. 404]. Не торкаючись усіх сукупних значень цього терміна, з'ясуємо лише значення виробничого потенціалу.

О. Федонін, І. Репіна, О. Олексюк визначають виробничий потенціал як наявні та приховані можливості підприємства щодо залучення та використання факторів виробництва для випуску максимально можливого обсягу продукції (послуг) [2, с. 14]. О. Анчішкін визначає виробничий потенціал як сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набирають форми факторів виробництва [3, с. 53]. О. Іванілов зазначає, що потенціал підприємства включає сукупність ресурсів та можливостей, за допомогою яких забезпечуються певні досягнення [4, с. 32].

З урахуванням специфіки розвитку підприємств на межі ХХ та ХХІ століть варіювались ресурсні складові виробничого потенціалу.

Наприклад, С. Іщук виділяє елемент виробничого потенціалу, розуміючи, що це виробничий ресурс, який стає складовою виробничого процесу [5, с. 48–56]. О. Федонін, І. Репіна, О. Олексюк у складі виробничого потенціалу виділяють фінансовий, маркетинговий, інфраструктурний та науково-технічний [2, с. 11–16]. Т. Примак вважає, що до складових виробничого потенціалу підприємства належать матеріальні, нематеріальні, трудові, фінансові ресурси [6, с. 21–22]. І. Отенко у потенціалі підприємства виділяє потужнісний, ресурсний, економічний [7]. Й. Петрова виділяє виробничі, фінансові, маркетингові організаційні ресурси та менеджмент [8, с. 65–67].

На думку автора, більш розгорнуте визначення виробничого потенціалу надано Ревуцьким Л. Д., який під виробничим потенціалом розуміє обсяг робіт у наведених одиницях виміру витрат праці (нормо-годинах), що може бути виконаний протягом деякого періоду часу (наприклад, року) основними виробничими робітниками на базі наявних виробничих фондів при дво-, тризмінному режимі роботи й оптимальній організації праці та виробництва. На його думку, саме це поняття лежить в основі розробки системи економічних оцінок виробничого потенціалу підприємства, яких усього шість: 1) потенційна річна виробнича потужність у розрахункових одиницях, розгорнута за видами основної й побічної продукції; 2) потенційний річний валовий обсяг випуску робіт, послуг (виторг), у грн; 3) потенційна величина доданої вартості, умовно-чистої або кінцевої продукції, у грн; 4) потенційний чистий річний дохід/обсяг виготовленої чистої продукції; 5) потенційний річний балансовий прибуток від діяльності при можливих варіантах цінової стратегії підприємства, у грн; 6) потенційний чистий прибуток після сплати податків, у грн [9].

Таким чином, під виробничим потенціалом підприємства (ВПП) варто розуміти відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого виробничого результату при найбільш ефективному використанні: інтелектуального капіталу підприємства для пошуку передових форм організації виробництва; наявної техніки з метою одержання найбільш

високого рівня технологій; матеріальних ресурсів для забезпечення максимальної економії й обіговості.

Методика визначення рівня виробничого потенціалу підприємства може включати як експрес-оцінку, так і деталізовану оцінку, які проводяться за різними напрямками дослідження. При експрес-оцінці рівня ВПП досить розглянути три – п'ять ключових узагальнюючих показників оцінки кожної складової ВПП, при деталізованій оцінці кількість аналізованих показників значно вища. Запропонована методика складається з двох етапів: перший етап – підготовчий. Він включає такі кроки:

1. Визначення рівнів виробничого потенціалу підприємства та їх характеристика. Приклад визначення рівнів виробничого потенціалу підприємства (ВПП) наведений у таблиці.

2. Розробка узагальнюючих і часткових показників оцінки ефективності використання виробничого потенціалу підприємства за видами (основні й оборотні фонди, трудові ресурси).

3. Визначення граничних значень показників, наведених у п. 2 з урахуванням рівнів виробничого потенціалу підприємства, зазначених у п. 1.

4. Присвоєння кожному значенню показника, що потрапили в інтервал, бальної характеристики. Найбільший бал повинен відповідати найсприятливішому інтервалу, найменший бал – найкритичнішому інтервалу.

5. Визначення мінімального й максимального значення бальної шкали в межах використовуваної групи показників.

6. Присвоєння інтервалам, наведеним у п. 3, бальних значень.

Таблиця

Характеристика рівнів виробничого потенціалу

Рівень ВП	Позначення	Коротка характеристика
Високий рівень виробничого потенціалу	A	Виготовлена продукція успішно продається. Частка ринку стабільна. Фізичний обсяг виробництва збережений. Підприємство має значний ринковий потенціал, його становище на ринку стійке. Техніка і технологія, використовувані у виробництві продукції, перебувають у хорошому стані. Техніко-економічні показники виробництва не нижчі середньогалузевих
Середній рівень виробничого потенціалу	B	Підприємство успішно існує у бізнесі, є труднощі, які долаються, оскільки працюють механізми адаптації. Виготовлена продукція продається. Частка ринку нестабільна, але в середньому за період спостереження підтримується на певному рівні. Фізичний обсяг виробництва продукції збережений (хоча може бути його зменшення в окремі періоди). Технічна і технологічна спроможність у задовільному стані. Ефективність використання техніки і технології – середньогалузева
Низький рівень	C	Наявність хронічних порушень більшості параметрів усіх функціональних складових:

виробничого потенціалу		проблеми із забезпеченням підприємства основними засобами, сировиною, матеріалами, трудовими ресурсами, неефективне їх використання. Наявність втрат на ринках виготовленої продукції (зниження частки ринку або ж загрозово тривожне зниження фізичного обсягу виробництва). Значна втрата ринкового потенціалу (несприятливі зміни у складі конкурентів, клієнтури, асортименту продукції). Наявність проблем з технічним і технологічним забезпеченням виробничої діяльності. Ефективність використання основних виробничих фондів, трудових і матеріальних ресурсів нижча середньогалузевого рівня
------------------------	--	--

Рекомендується проводити цю градацію, використовуючи метод експертної оцінки.

7. Визначення експертним шляхом значимості кожної складової залежно від регіональної або галузевої приналежності підприємства з метою визначення підсумкового рівня ВПП господарюючого суб'єкта.

Другий етап: розрахунковий.

1. На основі вихідних даних визначаються значення коефіцієнтів по складовій ВПП із метою присвоєння відповідних балів.

2. Підсумуються бали по складовій ВПП.

3. Визначається характеристика ВПП підприємства залежно від отриманих балів і значимості складової ВПП.

Пропонована методика визначення рівня виробничого потенціалу підприємства має ряд переваг, серед яких можна виділити: придатність методики для використання її як окремими промисловими підприємствами, так і при комплексному вивченні тенденцій у галузі, регіоні й т. д.; структурованість, що дозволяє чітко виділити й сформулювати проблеми в управлінні виробничим потенціалом, що підлягають рішенню; доступність розуміння результатів усім персоналом підприємства.

Отже, оскільки основним критерієм ефективності функціонування підприємства є досягнення максимального кінцевого результату діяльності при оптимальному використанні виробничих і фінансових ресурсів, то, відповідно, основне завдання управління його станом, що можливе на основі експрес-оцінки, виробничим потенціалом полягає у систематичному моніторингу й подальшому раціональному розподілі названих ресурсів із метою досягнення найвищих показників.

Наук. керівн. Москаленко Н. О.

Література: 1. М а л ы й э к о н о м и ч е с к и й с л о в а р ь / п о д р е д . А . Н . А з р и л и я н а . – М . : И н с т и т у т н о в о й э к о н о м и к и , 2 0 0 7 . – 1 0 8 8 с . 2 . Ф е о д о н і н О . П . М е т о д и ч н і п р и н ц и п и в а р т і с н о ї о ц і н к и в и р о б н и ч о г о п о т е н ц і а л у п і д п р и е м с т в / Ф е о д о н і н О . П . , Р е п і н І . В . , О л е к с ю к О . О . // В і с н и к У к р а ї н с ь к о ї а к а д е м і ї б а н к і в с ь к о ї с п р а в и . – 2 0 0 3 . – № 1 . – С . 1 1 – 1 6 . 3 . А н ч и ш к и н А . И . П р о г н о з и р о в а н и е р о с т а э к о н о м и к и / А н ч и ш к и н А . И . – М . : Э к о н о м и к а , 2 0 1 0 . – 9 8 с . 4 . І в а н і л о в а О . В . П о т е н ц і а л п і д п р и е м с т в а : р у ш і й н і с и л и й о г о ф о р м у в а н н я т а п е р е т в о р е н н я / І в а н і л о в а О . В . // Е к о н о м і к а і у п р а в л і н н я . – 2 0 0 1 . – № 3 . – С . 3 1 – 3 9 . 5 . І ш у к С . О . К о н ц е п т у а л ь н і з а с а д и ф о р м у в а н н я т а р о з в и т к у в и р o б н и ч o g o п o t e n ц і a л у п р o м и c л o в и х п і d п р и e m c t в / І ш у к С . О . // Р e g і o n a л ь n a e k o n o м і k a (y k p .) . – 2 0 0 9 . – № 3 . – С . 4 8 – 5 7 . 6 .

Примак Т. О. Економіка підприємства / Примак Т. О. – К. : МАУП, 1999. – 108 с. 7. Отенко И. П. Механизм управления потенциалом предприятия : научн. изд. / Отенко И. П., Малярец Л.М. – Х. : Изд-во ХГЭУ, 2003. – 220 с. 8. Петрова Й. М. Економіка виробничого підприємства / Петрова Й. М., Будіщева І. О. – Львів, 1996. 9. Ревуцький Л. Д. Економіка виробничого підприємства / Ревуцький Л. Д. – Львів, 1996. 10. Архипов В. М. Проектирование производственного потенциала объединений (теоретические аспекты) / Архипов В. М. – Л. : Изд. ЛГУ, 2004. – С. 75–89. 11. Авдеенко В. И. Производственный потенциал промышленного предприятия / Авдеенко В. И., Котлов В. А. – М. : Экономика, 2009. – 208 с.